

LBRIS

We know
books

fotografii / photo / fotos:

Florin Andreescu

text / text / texto:

Valentin Hossu - Longin

ROMÂNIA Maramureș

țară veche • the old land • tierra antigua

Curtea bisericii din Botiza – în întâmpinarea Învierii
In the courtyard of Botiza Church to greet the Resurrection
El patio de la iglesia de Botiza en vísperas de la Resurrección

LBRIS

We know books

Maramureș

țară veche

În nordul cel mai de nord al României, acolo unde se agață harta în cui, precum spun oamenii locului, se află un ținut fabulos, unic prin trăsăturile etnice, istorie și tradiții. Această regiune este numită, generic, MARAMUREȘ. Maramureșul este o vatră păstrătoare de gintă dacică, sortită, timp de multe veacuri, izolării; latinitatea a reușit totuși să pătrundă într-un chip aparte în spatele imensului zid natural format de munții Gutâi, Țibleș și Rodnei. Vigoarea „dacilor liberi” și mândria romană au dat naștere aici unei celule etnice de mare vitalitate și orgoliu, foarte conservatoare, rezistentă la influențele din afară.

Locuind între munți și văi, pe malurile unor râuri repezi, oamenii de aici și-au numit vetrele „țări”, încă de la începutul Evului Mediu. „Țările”, a căror denumire s-a păstrat până în zilele noastre, indicând aura și prestigiul lor, erau alcătuirii social-economice și juridic-etnice cu funcții și rosturi de organizare bine definite. Actualul județ Maramureș este format din patru asemenea zone-„surori”: Țara Maramureșului, Țara Lăpușului, Țara Chioarului și Țara Codrului.

Oștile romane nu au izbutit să ajungă în aceste regiuni, granița noii provincii Dacia (106-271 d. Hr.) fiind fixată de către împăratul Traian, după războaiele cu regele Decebal, la sud de ele, pe crestele munților Meseșului (în actualul județ Sălaj).

Legăturile dacilor din acest ținut cu frații din imperiu erau atât de puternice, încât latinitatea a pătruns aici o dată cu schimburile de mărfuri, de bani și de... cuvinte. Acest fapt este confirmat de descoperirile arheologice din numeroase localități maramureșene: tezaur monetar (secolele II-III), depozite de arme și unelte, produse ceramice. Lingviștii au stabilit că în graiul maramureșean s-au păstrat până astăzi forme lexicale arhaice din latina vulgară, intrate în limbă mai ales după retragerea aureliană (271 d. Hr.), când trupele și administrația romană au fost evacuate în sudul Dunării. Relațiile dacilor liberi cu cei în curs de romanizare s-au întetit, ca urmare a pătrunderii creștinismului în tot spațiul nord-dunărean. Pe această cale au ajuns în ținutul nordic noi ele-

mente de cultură materială și spirituală, contribuind la cristalizarea societății stră-românești. Aceasta se dezvoltă în forme specifice, mai lent dar ireversibil, influențată și de trecerea sau stabilirea unor popoare migratoare (secolele V-IX).

În secolele X-XI, maghiarii pătrund în Transilvania, reușind să-i învingă pe „ducii românilor” Gelu, Glad și Menumorut. Noii regi ai Ungariei, din dinastiile Arpadiană și Angevină, își îndreaptă privirile spre nordul cu munții împădușiți, unde se închegea un puternic centru de rezistență, numit în actele cancelăriei regale *Maramorisius*, *Maramurus*, *Maramorisia*; în 1299 este folosit, pentru prima oară, termenul *terra Maramorus*... Este clar că societatea feudală maramureșeană se cristalizase în secolul al XIII-lea, obștile sâtești fiind conduse de „cneji de sat”, care-și desemnau „cneazul de vale”, cu drept ereditar; dintre aceștia se alegea „voievodul de Maramureș”. Titlul consfințește o realitate istorică de care vor ține seama regii Ungariei, Carol Robert de Anjou (1308-1342) și urmașul său, Ludovic I, zis cel Mare.

Împotriva acestora s-a ridicat voievodul Bogdan,

care-și avea reședința în satul cetățuie Cuhea (în prezent, comuna Bogdan Vodă), de pe valea Izei; conflictul deschis cu Ludovic I l-a determinat să treacă în Moldova, împreună cu o mică oaste. Astfel, în anul 1359, traversează Pasul Prislopul Rodnei, „descălecând” în țara românilor de dincolo de munți. Bogdan Vodă moare în 1365, lăsând o Moldovă independentă și o dinastie – a Mușatinilor – care a dat voievozi viteji, printre care și Ștefan cel Mare și Sfânt.

Aceasta este istoria din spatele Maramureșului imortalizat în fotografiile albumului de față.

Ținutul este scaldat de cele cinci râuri voievodale – Iza, Mara, Vișeu, Cosău și Tisa, pe care se înșiră, ca mărgelile, sate inconfundabile, cu biserici și case în fața cărora tronează faimoasele „porți înfrângiate”, porți de stejar sculptate cu motivul frângției răsucite, cu însemne solare și simboluri străvechi. Satele acestea sunt adevărate muzee în aer liber: casele localnicilor pot fi considerate săli de expoziție artizanală, cu mobilier rustic, covoare țesute la război, icoane vechi și ceramică de tip dacic. Aici, țăranul are orgoliul lucrului bine făcut, care trebuie să dureze și să fie frumos, să bucure mintea și sufletul.

Maramureş

the old land

In the northernmost part of Romania, where they hammer the nail to hang the map, as the locals say, there lies a fabulous region, unique for its people, history and traditions. This region is generically named Maramureş. Maramureş is the homeland that sheltered the Dacian folk, destined for many centuries to isolation; Latin civilisation was nevertheless unique in managing to pierce the immense natural barrier formed by the Gutâi, Tibleş and Rodnei mountains. The vigour of the "free Dacians" combined with Roman pride gave birth here to an ethnic mix of great vitality, which has been very conservative and resistant to outside influences.

Dwelling among hills and dales, on the banks of swift rivers, the folk of these parts have called their home "lands" since the beginning of the Middle Ages. Those "lands" whose names have been passed down to the present day, as an indication of their mystique and prestige, were ethnic, social, juridical and economic structures with well-defined roles and meanings. The present-day county of Maramureş is made up of four such "sister" regions: Maramureş, Lăpuş, Chioar and Codru.

The Roman legions did not reach these lands. After the wars against King Decebal, the Emperor Trajan set the frontier of the new province of Dacia (106-271 A.D.) to their south, along the crests of the Meseş Mountains, situated in the present-day county of Sălaj. However, the links between the Dacians of this land and their brothers in the Roman Empire were so strong that Latin culture was to penetrate here at the same time as the exchange of goods, money and... words. This is a fact that has been confirmed by archaeological discoveries at numerous sites in Maramureş: hoards of coins (dating from the second and third centuries A.D.), stockpiles of arms, tools, and ceramics. Linguists have established that the Maramureş dialect has preserved to the present day archaic lexical forms of vulgar Latin, which entered the language after the retreat under the Emperor Aurelian (271 A.D.), when the Roman military and administration were evacuated to the south of the Danube. Relations between free and Romanised Dacians intensified

as a result of the inroads Christianity made to the north of the Danube. It was by this route that new elements of material and spiritual culture reached the north, contributing to the crystallisation of proto-Romanian society. The latter was to develop in specific forms, slowly but irreversibly, influenced also by the passage or settlement of migrating tribes between the fifth and tenth centuries.

In the tenth and eleventh centuries, the Hungarians penetrated into Transylvania, defeating the "dukes of the Romanians", Gelu, Glad and Menumorut. The new kings of Hungary, of the Arpad and Angev dynasties, then turned their gazes towards the wooded mountains of the north, where a powerful centre of resistance had united together, referred to in the records of the royal chancery as *Maramorisius*, *Maramurus*, *Maramorisia*. The term *Terra Maramorus* is first attested in 1299. It is clear that feudal society in Maramureş had crystallised by the twelfth century. Village communities were led by "village knezhi (princes)", who nominated the "valley knjaz" by hereditary right; from among them was chosen the "Vojevod of Maramureş". This title consecrates a historical reality of which the kings of Hungary, Carol Robert of Anjou (1308-1342) and his successor Ludovic I, or "the Great", were to take account. Against the latter rose up the Voievod Bogdan, who had his court at the

village fortress of Cuhea (now the Bogdan Vodă commune) in the Iza Valley. The open conflict with Ludovic I decided him to cross over into Moldova, together with a small army. Thus, in the year 1359, he traversed the Prislopul Rodnei Pass and "dismounted" in the land of the Romanians beyond the mountains. Bogdan Vodă died in 1365, leaving behind him an independent Moldova and a dynasty of heroic warlords, named the *Muşatin*, from whom Stephen the Great was descended.

Such is the history behind the Maramureş that is immortalised in the photographs in this book. The region is girt by five voievodal rivers, and along the Vişeu, the Mara, the Casău and the Tisa are threaded, like pearls, unmistakable villages, with churches and houses in front of which tower the famous "roped portals": oaken gates sculpted with the motif of a twisted rope, sun glyphs and other ancient symbols. These villages are veritable open-air museums: the locals' houses might be regarded as exhibition spaces for traditional handicrafts, with their rustic furniture, carpets woven at the loom, old icons and ceramics of the Dacian type. Here, the peasant takes pride in the thing well made, things which should last, be beautiful, and rejoice the mind and soul. For this reason, his holiday apparel - the traditional costume of the region - is a regal garb of ancestral motifs, colours and cut. The cloth is woven in the household, while the sheepskin jacket, the footwear, the clop (a style of hat with a narrow brim), and the strings of beads are the speciality of those consummate craftsmen of which there is no lack in these communities.

These folk are grave and sincere, hospitable and hard working, earning their daily bread in the woods and on the harsh land. When one says Maramureş, one thinks of Săpânţa, where can be found the only "merry cemetery" in the world; of Şurdeşti, where can be found the highest wooden structure in the world (at 54 metres), a church dating from the seventeenth century; of the resort of Borşa, which boasts the only natural ski-jump in Romania; of the Rodna Mountains, where the second National Park in Romania was established; and of the

Maramureș

tierra antigua

En el norte más septentrional de Rumania, allá donde el mapa se cuelga en el clavo, tal como dicen los lugareños, se encuentra una comarca maravillosa, única por sus rasgos étnicos, historia y tradiciones. Esta región lleva el nombre genérico de MARAMUREȘ. Maramureș es una cuna que conserva sus orígenes dacios y durante muchos siglos fue predestinada al aislamiento; sin embargo, la latinidad logró penetrar de manera especial detrás del inmenso muro natural representado por los montes de Gutâi, Țibleș y Rodnei. El vigor de "los dacios libres" y la vanidad romana dieron luz allí a una célula étnica de gran vitalidad y orgullo, muy conservadora y resistente a las influencias extranjeras.

Habitando entre montes y valles, a orillas de ríos torrentosos, la gente de estos parajes denominaban sus cunas "Țări" (tierras) ya desde el comienzo de la Edad Media. "Las tierras" - los nombres siguen conservándose también hoy en día -, indicaban su aureola y su prestigio, y eran comunidades social-económicas y jurídico-étnicas con funciones y reglas organizativas bien definidas. El actual departamento de Maramureș cuenta con cuatro zonas - "hermanas": Țara Maramureșului, Țara Lăpușului, Țara Chioarului y Țara Codrului.

Las huestes romanas no lograron llegar a estos parajes, quedando la frontera de la nueva provincia de Dacia (106 - 271 d.H.C.) fijada por el emperador Trajano a raíz de sus guerras contra el rey Decébaló, al sur de los mismos, sobre las cimas de la Sierra de Mezeș (en el actual departamento de Sălaj). Las relaciones de los dacios de esta comarca con sus hermanos del imperio eran tan poderosas que la latinidad pudo penetrar a través de los intercambios de mercancías, de dinero y de palabras. Hecho confirmado por los descubrimientos arqueológicos efectuados en numerosas localidades de Maramureș. Los lingüistas establecieron que en el habla de la zona de Maramureș se conservaron hasta el presente formas lexicales del latín vulgar, entradas en el idioma sobre todo después de la retirada aureliana (271 d.H.C.), cuando las tropas y la administración romanas fueron evacuadas al sur del Danubio. Los lazos de los dacios libres con los

en vías de romanización se fueron intensificando a raíz de la penetración del cristianismo en todo el espacio situado al norte del Danubio. Así llegaron a la comarca del norte nuevos elementos de cultura material y espiritual, contribuyendo a la cristalización de la sociedad pre-romana. La misma se desarrolla mediante formas específicas, más lentas, pero irreversiblemente, siendo influenciada también por el tránsito o la radicación de algunos pueblos migratorios (los siglos V - IX).

En los siglos X - XI, los húngaros penetran en Transilvania, logrando vencer a "los duques de los rumanos" Gelu, Glad y Menumorut. Los nuevos reyes de Hungría de las dinastías Arpad y de Anjou dirigen sus miradas hacia el norte poblado de bosques, donde se había creado un poderoso centro de resistencia, denominado en los documentos de la Real Cancillería Maramorisius, Maramurus, Maramoriso; en 1299 se utiliza, por primera vez, el término de Terra Maramorus... Resulta claro que la sociedad feudal de la zona de Maramureș se había cristalizado en el siglo XIII, las comunidades aldeanas siendo dirigidas por "cneji de sat" (Señores del pueblo), que designaban al "cneaz de vale" (Señor del valle) con derecho hereditario; de entre los mismos, se elegía "el vaivoda de Maramureș". El título consagra una realidad histórica que habrá de ser tomada en consideración por los reyes de Hungría, Carlos Roberto de Anjou (1308 - 1342) y su sucesor, Luis I, llamado el Grande.

Contra los mismos se levantó el vaivoda Bogdan, que tenía su residencia en la aldea fortificada de Cuhea (en la actualidad, la comuna de Bogdan Vodă), a orillas del río Iza; el conflicto abierto por Luis I le determinó cruzar los montes y penetrar en Moldavia, al frente de una pequeña hueste. En 1359 atraviesa el Paso Prislopul Rodnei, "asentándose" en el país de la otra vertiente de la sierra. El vaivoda Bogdan muere en 1365, legando una Moldavia independiente y una dinastía - los Mușat -, que dió príncipes valientes, entre ellos destacándose Esteban el Grande.

Esta es, en breve, la historia de Maramureș, inmortalizada en el presente álbum. La comarca es bañada por cinco ríos vaivodales - Iza, Mara,

Vișeu, Cosău y Tisa, por sus orillas enfilándose, cual unas perlas, aldeas inconfundibles, con iglesias y casas delante de las cuales dominan "las puertas de altos pilares torcidos", puertas de roble esculpidas con el motivo de la soga retorcida o con símbolos solares muy antiguos. Las aldeas de esta zona son verdaderos museos al aire libre: muchas casas de los lugareños tienen verdaderas salas de exposición artesanal con mueble rústico, con alfombras tejidas en el telar, con iconos antiguos y objetos de cerámica tipo dacio. Allí, el campesino se siente orgulloso de las cosas bien hechas, que, además de ser bellas, deben perdurar y encantar el alma. Por esta razón, sus trajes de fiestas - trajes populares típicos - representan el porte principesco, y tienen motivos, colores y cortes ancestrales: la tela se teje en casa, y el abrigo de piel, los calzados, el "clop" (sombrero de pequeñas alas) o las sargas son ejecutados por talentosos maestros populares, bastante numerosos en las aldeas de la zona.

Al decir Maramureș pensamos en Săpânța, donde existe el único "Cementerio alegre" del mundo, en Surdești, donde se encuentra la más alta construcción de madera del mundo (54 m) - una iglesia del siglo XVII en el balneario alpino de Borșa, que se enorgullece con el único trampolín natural

Avem carne de vițel!
We have veal!
¡Tenemos carne de ternero!

La iarnă, vom avea căldură.
In winter, we'll have warmth.
En invierno tendremos calor en casa.